

Projecte d'arbres de Gràcia

Com va protegir el grup activista «Salvem L'Alzina» del patrimoni arquitectònic i ecològic de Gràcia de la gentrificació?

Sinopsi | Al novembre de 2018, algunes veïnes de Gràcia es van mobilitzar organitzant una plataforma, anomenada Salvem l'alzina i els cassets del carrer Encarnació, per protegir un espai de patrimoni natural i arquitectònic del desenvolupament especulatiu en el que ja és un barri molt gentrificat. El lloc consta de 2 cases històriques i un gran jardí amb molts arbres, incloent una alzina de més de 200 anys. Tot allò s'anava a destruir per construir pisos i pàrquings sense cap espai verd. Gràcies a l'activisme d'aquest col·lectiu, aquest pla gentrificador s'ha anul·lat: tota la finca ha estat adquirida per l'ajuntament de Barcelona, en una expropiació pactada amb els antics propietaris, i les cases van ser incloses en el catàleg del patrimoni arquitectònic de la ciutat. El jardí aviat serà obert per a l'ús públic i hi haurà un procés participatiu perquè la comunitat decideixi a quina finalitat es destinaran les cases. A part de lo anteriorment esmentat, també es destinarà a habitatge social.

Autor: Aeve Ribbons (ICTA master student)

Editora: Panagiota Kotsila (BCNUEJ, UAB, ICTA)

July 20, 2021

BCNUEJ Barcelona
Laboratory for Urban
Environmental Justice
and Sustainability

Figure 1. Il·lustració del Carrer Encarnació 13-17. Font: <https://twitter.com/SalvemAlzina>

El 2018 es va posar en marxa un pla per enderrocar dues cases històriques al districte de Gràcia, *les casetes* del carrer Encarnació (números 13-15-17), i per destruir l'espai verd adjacent que inclou una emblemàtica alzina bicentenària (Baldrich 2019). La immobiliària propietària dels espais (Encarnació Invest SL) havia obtingut el permís per construir 28 habitatges (de 50m2 cadascuna) amb àmplies places d'aparcament, i el 7 de novembre es va iniciar l'operació. En el context d'alta gentrificació i falta d'espais verds a Gràcia, aquest projecte va representar la culminació de la injustícia socioambiental soferta pels veïns al barri. Així, els col·lectius veïnals van impugnar el projecte vigorosament, destacant que amenaçava un dels pocs espais verds de Gràcia i a el mateix temps destruiria un exemple de patrimoni cultural i arquitectònic català protegit per llei (Guitar I Agell & Pujol, 1993).

Figure 2. Carrer Encarnació 13-17, amb l'Alzina a l'esquerra. Foto de l'autora, 20/03/2021

Figure 3. Carrer Encarnació 13-17. Foto de l'autora, 20/03/2021.

Gràcia és un dels barris més gentrificats de Barcelona, amb un ràpid augment dels preus de l'habitatge i el lloguer. La meitat de les famílies que lloguen a Gràcia destinen més de l'40% dels seus ingressos en lloguer, i el nombre de pisos turístics al barri ha passat de 257 el 2011, a 1,088 el 2015. Els residents més antics es veuen pressionats i marginats, i senten que "tot és especulació". Així mateix, Gràcia és el districte amb menor quantitat d'espais verds públics de tots els districtes de Barcelona, i manté el segon pitjor ràtio d'espais verds públics per habitant (3,15m² / habitant) (Ajuntament de Barcelona, 2020).

Figure 4. Pòster del moviment "5 Punts Per A 5 Barris" (Salvem L'alzina 2019 a).

En aquest escenari, la edificació prevista al carrer Encarnació es va veure obstaculitzada pels veïns que van ocupar la propietat el 2018, un dia després que s'iniciessin les obres. Aquesta okupació va marcar l'inici d'un col·lectiu de base assembleari titulat 'Salvem l'alzina i les casetes del carrer Encarnació', que des de llavors ha estat fent campanya per la protecció i la propietat pública de les dues cases i l'espai verd circumdant. Això va implicar netejar la propietat abandonada, inspeccionar l'estructura dels edificis, i qüestionar l'afirmació del propietari que requeria la demolició dels edificis per estar suposadament en "estat de ruïna". Amb el seu activisme, els veïns i membres del col·lectiu van exigir protagonisme en la remodelació i gestió de l'espai urbà, "utilitzant la pròpia *habitació* com un mecanisme que manté les coses en la proximitat" davant la "imminent prescindibilitat" (Simone 2014). Mitjançant el procés d'organització, també es varen construir forts llaços

entre activistes. Com afirmen els veïns, "va ser l'inici d'un increïble procés d'aprenentatge social i personal" (entrevista).

Aquesta lluita va fer que el col·lectiu pressionés l'Ajuntament de Barcelona per a la catalogació de l'alzina i les casetes com a patrimoni català, tant natural com arquitectònic, i a expropiar el terreny als seus propietaris, exigint que l'espai fos reutilitzat per satisfer les necessitats socials i mediambientals de la comunitat. Aquestes demandes van ser enviades a l'Ajuntament en una petició signada per més de 12.000 veïns (Aparicio, Berga, de Arquer i Móra, 2020). Combinant demandes socials i ambientals, el col·lectiu es va decidir i es va comprometre a "lluitar per tot", tant l'espai verd com les cases, "perquè la ciutat ho necessita". Als pocs mesos de l'ocupació, l'Ajuntament va acordar incorporar l'alzina al catàleg de patrimoni natural de Barcelona i expropiar el terreny (Baldrich, 2019).

Malgrat aquests èxits, l'ocupació va acabar abruptament el 14 de febrer de 2019, quan els veïns van ser desallotjats per la força policial, arran de les denúncies dels propietaris (Redacció Societat, 2019). Això va marcar l'inici de la segona fase de la lluita, en la qual el col·lectiu va seguir pressionant l'Ajuntament, instant-lo a completar l'expropiació de l'immoble, la inclusió de les casetes en el catàleg de patrimoni arquitectònic de Barcelona i la seva renovació per al seu eventual ús com habitatge social mitjançant la reclassificació de l'immoble en el Pla General Metropolità (Salvem l'alzina, 2019b). A través d'una incansable campanya i negociació durant 2019 i 2020, el col·lectiu *Salvem L'alzina* va aconseguir que les casetes fossin efectivament catalogades com a patrimoni arquitectònic, pel que actualment és il·legal enderrocar o vendre-les amb fins de lucre. A més, l'Ajuntament va comprar la propietat completa als seus propietaris a principis de 2020, assegurant que els edificis i l'espai verd s'utilitzaran per donar servei al barri (El País, 2020).

Figura 5. Assemblea de *Salvem l'alzina* i les casetes del carrer Encarnació. Font: <https://www.salvemlalzina.org/galeria-dimatges/>

No obstant això, la lluita encara no ha acabat. Amb la propietat ara protegida i en propietat pública, els membres de *Salvem L'alzina* tenen com a objectiu establir una associació per a la gestió comunitària de jardí el 2021 i iniciaran un procés participatiu perquè el veïnat decideixi sobre l'ús de les casetes -a més d'habitatge social- i la seva gestió, amb l'objectiu d'arribar a un acord entre la comunitat i l'Ajuntament. Els integrants del

col·lectiu són conscients que tenen un llarg camí per davant, malgrat els seus importants èxits en els últims dos anys i mig.

La lluita de Salvem L'alzina ofereix un valuós punt de referència per a la justícia ambiental urbana, ja que combina una lluita per l'habitatge, el patrimoni arquitectònic i els espais verds. Això té implicacions significatives per a la lluita de la comunitat contra l'especulació i la gentrificació: la futura transformació de les casetes en habitatges socials i altres serveis públics necessaris, inclosos els espais verds, i la seva protecció com a patrimoni cultural poden garantir que els beneficis de benestar, salut i comunitat que sorgeixin seran públics i compartits entre els veïns i veïnes de barri. Al fer campanya per protegir els espais verds, i alhora revertir un projecte de desenvolupament gentrificador, Salvem L'alzina proporciona un contrapunt esperançador a la gentrificació verda i la mercantilització dels espais urbans, que sovint s'evidencia en molts barris de les ciutats globals occidentals.

Contactes

Salvem L'Alzina i les casetes d'Encarnació: Col·lectiu popular assembleari creat de forma espontània per veïns i veïnes en defensa de les finques del C/Encarnació 15-17, per defensar uns edificis històrics i l'alzina bicentenària del jardí, i en contra de l'especulació al barri de Gràcia.

Website: www.salvemlalzina.org/mobilize/

Facebook: www.facebook.com/groups/2181672915430112

Twitter: @SalvemAlzina

Bibliografia

@SalvemAlzina (2021, 5th January). Twitter. Retrieved from:

<https://twitter.com/SalvemAlzina/status/1346473143494328321?s=20>

@SalvemAlzina (2019, 6th November). Twitter. Retrieved from:

<https://twitter.com/SalvemAlzina/status/1192119616715272192?s=20>

Ajuntament de Barcelona (2020), *Plan del Verde y de la Biodiversidad de Barcelona 2020*. Retrieved from:

https://ajuntament.barcelona.cat/ecologiaurbana/sites/default/files/PlanVerde_2020.pdf

Aparicio, M., Berga, L., de Arquer, L. and Móra, O. (2020, 8th December), *Catalogació i restauració de les Casetes d'Encarnació*. Decidim.Barcelona. Retrieved from:

[https://www.decidim.barcelona/processes/patrimonigracia/f/3256/proposals/25354#_ =](https://www.decidim.barcelona/processes/patrimonigracia/f/3256/proposals/25354#_=)

Baldrich, P. (2019, 22nd January), *Salvem L'Alzina, la movida vecinal que desafió al Ayuntamiento*. Metrópoli

Abierta. Retrieved from: https://www.metropoliabierta.com/distritos/gracia/salvem-l-alzina-la-movida-vecinal-que-desafio-al-ayuntamiento_13664_102.html

El País (2020, 17th January), *L'Ajuntament de Barcelona comprarà les casetes de Gràcia*. Retrieved from:

https://cat.elpais.com/cat/2020/01/17/catalunya/1579258150_266230.html

Guitar I Agell, J. and Pujol, J. (1993), *Ley 9/1993, de 30 de septiembre, del Patrimonio Cultural Catalán*. BOE Legislación Consolidada. Retrieved from: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1993/BOE-A-1993-26497-consolidado.pdf>

Redaccio Societat (2019, 14th February), *Els Mossos d'Esquadra desallotgen les casetes d'Encarnació*.

Betevé. Retrieved from: <https://beteve.cat/societat/desallotjament-casetes-encarnacio-salvem-alzina-mossos/>

Salvem L'alzina (2018, 8th November), *Mobilize!* Retrieved from: <http://www.salvemalzina.org/mobilize/>

Salvem L'alzina (2019 a, 12th March), *Manifest - 5 punts per a 5 barris*. Retrieved from:

<https://www.salvemalzina.org/manifest-5-punts-per-a-5-barris/>

Salvem L'alzina (2019 b, 14th June), *Modificació Puntual del Pla General Metropolità per a la implantació d'una escola bressol i la inclusió en el pla especial del patrimoni arquitectònic historicoartístic de la ciutat de Barcelona (Districte de Gràcia) de les finques situades al Carrer de L'Encarnació 13-15 i 17*. Retrieved from:

<https://www.salvemalzina.org/escrit-dallegacions/>

Salvem L'alzina (2021, 12th March), *Acta assemblea Salvem l'alzina i les casetes d'Encarnació (10/03/2021)*.

Retrieved from: <https://www.salvemalzina.org/acta-assemblea-salvem-lalzina-i-les-casetes-dencarnacio-10-03-2021/>

Simone, A. (2014, 30th June), *AbdouMaliq Simone on Cities, Neoliberalism and the Commons*. Theory,

Culture & Society. Retrieved from: <https://www.theoryculturesociety.org/abdoumaliq-simone-on-cities-neoliberalism-and-the-commons/>